

САВРЕМЕНО И ТРАДИЦИОНАЛНО У ПРИМЈЕНИ ДВОГЛАСНИХ И ВИШЕГЛАСНИХ ПРИМЈЕРА ИЗ ПРИРУЧНИКА ЗА СОЛФЕЂО МАРКА БАРОШЕВЧИЋА

мр Душан Ерак

Универзитет у Источном Сарајеву

Музичка академија

Катедра за теоријску наставу

E-mail: dusan.erak@mak.ues.rs.ba

УДК: 371.3:784.9

Прегледни научни чланак

Сажетак: Истраживањем су обухваћени двогласни и вишегласни примјери у приручницима за солфеђо Марка Барошевчића публикованих у Сарајеву осамдесетих година XX вијека. Разноврсност ових примјера сагледана у броју гласова, њиховим мелодијским и хармонским одликама указују на могућу примјену истих у савременој настави солфеђа. У истраживању су примјењиване историјска метода, анализа садржаја, аналитичко-синтетичка и дескриптивна метода. Аналитички и компаративни приказ примјера према предложеном нивоу образовања, као и скромна методичка упутства аутора, показују значајне разлике у приступу у раду на двогласу и вишегласу у односу на друге ауторе чији су приручници данас у употреби у настави солфеђа у Републици Српској.

Кључне ријечи: Марко Барошевчић, двогласни примјери, вишегласни примјери, методика наставе солфеђа

Двогласни и вишегласни примјери у приручницима солфеђа примјењиваним у босанскохерцеговачким музичким школама – ранија истраживања, методичка разматрања

Сложеност задатака у раду на двогласним и вишегласним примјерима у настави солфеђа је неопходно сагледати у заступљености ових примјера у литератури за солфеђо у дужем временском периоду о чему су написани бројни научноистраживачки радови, дипломски и магистарски радови које није могуће због бројности споменути у тексту овога рада.¹ У периоду послије Другог свјетског рата, у босанскохерцеговачким музичким школама је дуго био примјењиван наставни план и програм из 1949. године, према којем је било предвиђено да се у настави солфеђа примјењују двогласни и вишегласни примјери за пјевање и диктат, али без методичких упутстава о начину рада у савладавању истих (Nastavni

¹ Међу бројним текстовима који указују на проблематику рада вишегласних примјера у настави солфеђа, вриједно је споменути научноистраживачки рад *Заступљеност вишегласја у литератури за солфеђо од друге половине XX века до прве деценије XXI века* аутора Јелене Дубљевић и Љиљане Војкић (Дубљевић, Војкић, 2014) у којем су систематично разврстани начини извођења и заступљеност ових примјера према нивоима образовања у литератури за солфеђо која се примјењивала у музичким школама у Србији од друге половине XX вијека.

plan i program za muzičke škole, 1949: 18–20)². Књига *Методика музичке наставе* Јоже Пожгаја (1914–1984) је дуго времена био једини примјењивани приручник за наставнике музике у Југославији (Роџгај, 1950; Ferović, 1991: 93), у ком постоје врло скромна објашњења начина записивања двогласног ритмичког диктата (Роџгај 1950: 140–143), без детаљнијих упутстава о методичкој поступности у слушном препознавању ритмичких фигура у двогласном музичком току.

Двогласни примјери у најчешће примјењиваним приручницима за наставу солфеџа у босанскохерцеговачким основним музичким школама седамдесетих и осамдесетих година XX вијека су заступљени у савладавању *полиритмичких вјежби*³ у уџбенику Боривоја Поповића (1918–1994) за пети разред (Popović, 1990b: 83–85)⁴, уз методичка објашњења начина извођења примјера: мануелном репродукцијом, пјевањем једне дионице на једном тону и куцањем друге дионице, као и инструментално извођење вјежбе на клавиру (Popović, 1990b: 8–9).

Као допунска литература намјењена за двогласно пјевање у основној музичкој школи, пјевање и свирање у средњој музичкој школи и двогласни диктат на највишем ступњу музичког образовања, примјењиван је *Двогласни солфеџо* Боривоја Поповића (Popović, 1975: 3), у којем су двогласни примјери разврстани у два дијела приручника: модусе и све дурске и молске тоналитете према предзнацима квинтно-квартног круга. Методичка поступност у интонативном савладавању примјера из овог приручника је заснована прије свега на поступном усложњавању интонативних захтјева разврстаних према *конктрапунктским врстама* (од хомофоног ка *полифоном* двогласу), модусима заснованим на основним тоновима⁵, поступним интонативним савладавањем примјера у тоналитетима квинтног круга.

Крајем седамдесетих и у осамдесетим годинама XX вијека, публиковани су приручници за солфеџо наслова *Солфеџо с пјесмом*

² Пјевање двогласних вјежби (III, IV разред), двогласног канона (II разред), трогласног канона (III Разред), четворогласног канона (IV разред), трогласних примјера (V разред) као и двогласни диктат (VI разред).

³ У савременој методици наставе солфеџа (права) полиритмија подразумјева „једновремено, једна према другој појаве различите, а појединачно равномерне поделе истих ритмичких јединица...“ (Деспих, 1997: 57).

⁴ У босанскохерцеговачким музичким школама су у периоду од седамдесетих до краја осамдесетих година XX вијека били у примјени приручници за солфеџо Боривоја Поповића, (Popović, 1990a; Popović, 1991; Popović, 1985; Popović, 1989; Popović, 1990b; Popović, 1988), а ријеђе и приручници Владимира Јовановића (Jovanović, 1972; Jovanović, 1973) (Erak, 2020: 229). У циљу савладавања читања с листа, у овим приручницима су заступљене вјежбе наизмјеничног читања у два линијска система, виолинском и бас кључу, што је у основи рад на једногласном музичком току.

⁵ Тоновни Це-дура, односно на бијелим диркама клавира.

Марка Барошевчића⁶ разврстаних у шест свесака, према разредима основне музичке школе⁷ (Baroševčić, 1984; Baroševčić, 1990a; Baroševčić, 1990b; Baroševčić, 1985; Baroševčić, 1986; Baroševčić, 1988). Прво издање приручника *Солфеђо с пјесмом I* (Baroševčić, 1984) је штампано 1979. године у издању сарајевске издавачке куће *Свјетлост, Завода за уџбенике и наставна средства*. Педагошки савјет Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине је у новембру 1979. године препоручио прве три свеске ових приручника за употребу у босанскохерцеговачким основним музичким школама, а шеста свеска је одобрена од Савјета за унапређивање васпитно-образовног рада Босне и Херцеговине у јуну 1987. године, док је њено прво издање одштампано 1988. године (Baroševčić, 1988). Музичку грађу ових приручника сачињавају дјечије, дјечије компоноване пјесме југословенских и страних аутора, примјери из умјетничке литературе (Ерак, 2020: 231).

Можемо закључити да су у настави солфеђа у босанскохерцеговачким музичким школама, поред Поповићевог приручника (Роровић, 1975) у којем су заступљени двогласни примјери намјењени пјевању, пјевању и свирању и диктату, осамдесетих година XX вијека су били у примјени и приручници Марка Барошевчића *Солфеђо с пјесмом* (Baroševčić, 1984; Baroševčić, 1990a; Baroševčić, 1990b; Baroševčić, 1985; Baroševčić, 1986; Baroševčić, 1988).

Класификација двогласних и вишегласних примјера у приручницима Марка Барошевчића

У приручницима Марка Барошевчића *Солфеђо с пјесмом* били су заступљени једногласни, двогласни и вишегласни примјери. У овим приручницима, аутор је водио рачуна да у свим свескама буде заступљен канон, као један од начина двогласног или вишегласног пјевања. Најбројнији су двогласни (8) и трогласни канони (13), док је мањи број четворогласних, петогласних и шестогласних канона (детаљније у табели 1).

⁶ Рођен 1935. године (Ливно, Босна и Херцеговина), био учитељ и наставник музичке културе, просвјетни савјетник за музичку наставу у Просвјетно-педагошком савјету (Ерак, 2020: 230).

⁷ Приручници за солфеђо Марка Барошевчића су оставили видан утицај у настави солфеђа у Брчком (Тракиловић, 1999: 96), такође је аутор уџбеника и приручника примјењиваних седамдесетих и осамдесетих година 20. вијека у основним школама у Босни и Херцеговини. (Тракиловић, 1999: 45–57)

Табела 1

Канони у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Варошевчић ** <i>Солфеђо с пјесмом</i>	(* ,1984) **1 (примјер бр.)	(* ,1990а) **2 (пр. бр.)	(*1990б) **3 (пр. бр.)	(* ,1985) **4 (пр. бр.)	(* ,1986) **5 (пр. бр.)	(* ,1988) **6 (пр. бр.)
1.1.	Канон двогласни	42, 52, 149	39, 101, 102, 129	/	/	40	/
1.2.	Канон трогласни	138, 139, 162	40	7, 12, 126	49,	/	14, 15, 16, 42 53
1.3.	Канон четвороглас и	/	41, 52,	22, 70, 122,	/	/	/
1.4.	Канон петогласни	/	/	35	/	/	/
1.5.	Канон шестогласн и	/	/	/	/	50	/

У приручницима није истакнут значај рада на интонативној поставци ни методички поступак у раду на канону, већ је примарна ауторова намјена исказана у интонативном савладавању мелодијског низа или акорда што је назначено на почетку примјера (примјер 1).

Примјер 1

Барошевчић: *Солфеђо с пјесмом 3*, канон (Варошевчић, 1990b: 18)

22. KUKAVICA — kanon
(Autor nepoznat) Durski sekstakord h — d — g

TKO BU-DI NAS U ZO - RU, ČI-JI JE TO GLAS? TO KU-KA-VI-CA KU - KA, BU-DI RE-DOM NAS. TO
KU-KA - VI-CA KU - KA I ZO-VE RE-DOM NAS! KU - KU, KU-KU, I ZO-VE RE-DOM NAS.

Међу двогласним примјерима, најбројнији (46) су они примјери који почињу једногласно, а затим се у току композиције прикључи и други глас. Према бројности слиједи: двогласни примјери са различитим двозвучима⁸ (16), примјери са мелодијом другог гласа у терци (10) и примјери бордунског двогласа (3) (табела 2).

⁸ „Термин двозвук разликује се од термина интервал, што указује да се не ради о идентификовању удаљења између тонова, већ о опажању два тона у истовременом свирању оба тона. Њих ученици певају од доњег тона ка горњем

Табела 2

Двогласни примјери у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Варошевчић **Солфеђо с пјесмом	(* ,1984) **1 (пр. бр.)	(* ,1990а) **2 (пр. бр.)	(*1990б) **3 (пр. бр.)	(* ,1985) **4 (пр. бр.)	(* ,1986) **5 (пр. бр.)	(* ,1988) **6 (пр. бр.)
2.1.	Један глас лежи	12,	/	/	/	5, 76,	/
2.2.	Паралелне терце	53, 116, 155	1, 53	71, 101, 108, 138	134	/	/
2.3.	Двоглас	/	138, 143	75, 86,	18, 19, 30, 42, 44, 46, 51, 124	75,	1, 78, 128,
2.4.	Слободна имитација (двоглас)	/	160	/	/	/	/
2.5.	Из једногласа у двоглас	112	19, 59, 64, 106	1, 14, 31, 50, 58, 64, 72, 80, 103, 116, 118, 120, 125, 144	2, 33, 47, (55), 57, 58, (60), 89, 122, 133,	4, 18, 33, 38, 48, 54, 66, 68, 69, 70, 89, 100, 103, 113, 116, 133, 139	37, 102, 112 (istarska lj), 131,

Од трогласних примјера, најбројнији су хомофони (20), а затим они који почињу наступом једног (5) или два гласа (3), као и имитација у трогласу (табела 3).

Табела 3

Трогласни примјери у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Варошевчић **Солфеђо с пјесмом	(* ,1984) **1 (пр. бр.)	(* ,1990а) **2 (пр. бр.)	(*1990б) **3 (пр. бр.)	(* ,1985) **4 (пр. бр.)	(* ,1986) **5 (пр. бр.)	(* ,1988) **6 (пр. бр.)
3.1.	Троглас	/	/	23, 29, 110, 150	6, 105,	23, 37, 51, 59, 65, 73, 105, 131,	12, 48, 63, 83, 89,126,
3.2.	Имитација трогласу у	/	/	/	/	137	
3.3.	Из једногласа у троглас	/	/	/	99, 127,	42, 45, 140	
3.4.	Из двогласа у троглас	/	/	/		28, 31, 128	

У појединим примјерима аутор назначава примјену љествичних акорада, чиме, поред пјевања трогласног примјера, сугерише и теоријску анализу акорада у истом примјеру (примјер 2).

Примјер 2

Барошевчић: *Солфеђо с пјесмом 5*, троглас (Варошевчић, 1986: 61)

51. Anton Čelar Trozvuci u Cis-duru
 ŠUMA /Proljetna svita/
 Стихови: Ferdo Škrljac
 Andante /♩ = 92/
 mp Ze-lenim se li- stom šu- ma o-ki- ti- la i
 pru-ži-la ši- rom gra-ne vi- tke ru- ke, pa

Четворогласни примјери, хомофони или са почетним наступом једног, два или три гласа, највише су заступљени у задњој свесци (13), док су малобројни примјери у претходне двије свеске (табела 4).

Табела 4

Четворогласни примјери у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Варошевчић **Солфеђо пјесмом	с	(* ,1984) **1 (пр. бр.)	(* ,1990a) **2 (пр. бр.)	(*1990б) **3 (пр. бр.)	(* ,1985) **4 (пр. бр.)	(* ,1986) **5 (пр. бр.)	(* ,1988) **6 (пр. бр.)
4.1.	Четвороглас							81, 133, 142,
4.2.	Из једногласа четвороглас	у /	/	/	/	/	138	13, 86,
4.3.	Двоглас четвороглас	у						94, 116
4.4.	Троглас четвороглас	у /	/	/	/	135		51, 108, 123,
4.5.	Једноглас трогласном пратњом	са /	/	/	/	/	136,	

Уврштавањем вишегласних примјера из умјетничке литературе у поменуте приручнике, аутор је настојао да испуни како функционално-практичне, тако и естетско-васпитне циљеве⁹, али многи од тих примјера премашују могућности испуњења интонативних захтјева за ученике основне музичке школе, најчешће у опсегу гласова (примјер 3).

Примјер 3

Барошевчић: *Солфеђо с пјесмом б*, четвороглас (Baroševčić, 1988: 143–144)

142. POLJEM SE NJIJA
(Crna Gora)
Stevan Mokranjac: IX rukovet

Južnoslavensko-orijentalni mol
melodijski sa nestab. IV stupnjem

Andante moderato

PO - LJEM SE NJI - JA, OZ TOR DE - LI - JA,
PO - LJU RAV - NU, NA KO - NJU VRA - NU,
E, GLE - DA - LA GA A7 - KA SA ČAR - DA - KA -

Међу вишегласним примјерима, најмање је петогласних, свега два примјера у завршној свесци (табела 5).

Табела 5

Петогласни примјери у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Baroševčić **Солфеђо с пјесмом	(* ,1984) **1 (пр. бр.)	(* ,1990a) **2 (пр. бр.)	(*1990b) **3 (пр. бр.)	(* ,1985) **4 (пр. бр.)	(* ,1986) **5 (пр. бр.)	(* ,1988) **6 (пр. бр.)
5.1.	Једноглас са четворогласном пратњом	-	-	-	-	-	148,
5.2.	Петогласна набрајалица	-	-	-	-	-	2

Марко Барошевчић је у приручнике уврстио двогласне примјере намјене раду у области ритма и савладавању комбинованих мелодијско-ритмичких вјежби: пјевања и куцања ритмичке линије (25), двогласног пјевања канона и куцања ритмичке линије (2), пјевања и мануелне репродукције куцањем двије ритмичке линије (3) и импровизације другог гласа (1) (табела 6). Многи од ових примјера су изведбено захтјевни за ученике основних музичких школа и захтјевају

⁹ У савременој настави солфеђа је неопходан рад на испуњавању функционално-практичних, образовно-сазнајних и васпитних циљева (Vasiljević, 1991: 4–5).

поступан рад на ритмичком и интонативном савладавању појединачних дионица (примјер 4).

Примјер 4

Барошевчић: *Солфеђо с пјесмом 2*, мануелна репродукција и пјевање (Baroševčić, 1990a: 25)

26. Marko Baroševčić
SNJEG I RUDARI
Stihovi: Branko Ćopić

Kvintakord g-h-d
na V stupnju a-mola

Andante

Табела 6

Мелодијски примјери са ритмичком пратњом у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевчића

	*Baroševčić **Солфеђо с пјесмом	(*1984) **1 (пр. бр.)	(*1990a) **2 (пр. бр.)	(*1990б) **3 (пр. бр.)	(*1985) **4 (пр. бр.)	(*1986) **5 (пр. бр.)	(*1988) **6 (пр. бр.)
6.1.	Једноглас и ритмичка линија	94	4(2р***), 22 (2р), 26 (2р), 63 (2р), 72 (2р), 96 (2р)	31, 42, 51, 55, 77, 95	/	/	5, 6, 8, 18, 30, 43, 46, 47, 50 (2р), 61, 65 (2р), 70
6.2.	Двоглас и ритмичка линија	/	11 (2р)	/	/	/	7,
6.3.	Двогласни канон и ритмичка линија	/	13, 95 (2р)	/	/	/	
6.4.	Мануелна репродукција (2 ритмичке линије) и пјевање	/	/	/	/	/	17, 115, 135,
7.	Импровизација другог гласа	/	/	/	/	/	19, (24)
*** - куцање двијема рукама							

Од укупног броја двогласних и вишегласних примјера (185), највише примјера је заступљено у задњој свесци, 25.94% (48), петој 21.08% (39), трећој свесци 20% (37), док су у другој и четвртој свесци по 25 примјера (13.51%), а најмање у првој свесци 5.94% (11). Према укупној бројности у свим свескама, највише је двогласних примјера 43.24% (80), примјера мануелне репродукције 18.38% (34), трогласних примјера 15.14% (28), канона 14.59% (27), док је најмањи проценат четворогласних, 7.56% (14) и петогласних примјера 1.08% (2). (табела 7)

Табела 7Заступљеност двогласних и вишегласних примјера у приручницима *Солфеђо с пјесмом* Марка Барошевића

*Варошевић **Солфеђо с пјесмом	Укупно свих примјера	Канон (број)	Двогласни примјери (број)	Трогласни примјери (број)	Четворогласни примјери (број)	Петогласни (број)	Мануелна репродукција	
(*, 1984) **1	170	5	5	-	-	-	1	11 (5.94%)
(*, 1990а) **2	160	7	9	-	-	-	9	25 (13.51%)
(*, 1990б) **3	150	7	20	4	-	-	6	37 (20%)
(*, 1985) **4	150	1	19	4	1	-	-	25 (13.51%)
(*, 1986) **5	140	2	20	15	2	-	-	39 (21.08%)
(*, 1988) **6	149	5	7	5	11	2	18	48 (25.94%)
УКУПНО:	919	27 (14.59 %)	80 (43.24%)	28 (15.14%)	14 (7.56%)	2 (1.08%)	34 (18.38%)	185

У циљу примјенивости поменутих примјера у савременој настави солфеђа, неопходно је сагледати бројност и приступ у раду на двогласним и вишегласним примјерима аутора који су били заступљени у настави солфеђа у осамдесетим годинама ХХ вијека (Боривоја Поповића), као и аутора чији се приручници примјењују према актуелном плану и програму у Републици Српској¹⁰ (Зорислава Васиљевић, 1932–2009)

Двогласни солфеђо Боривоја Поповића

У настави солфеђа је и данас заступљена примјена *Двогласног солфеђа* Боривоја Поповића (Роровић, 1975). У предговору овог приручника су назначена методска упутства у раду на двогласним примјерима: у основној музичкој школи – пјевање без теоријске анализе примјера, у

¹⁰ Због прегледније компаративне анализе двогласних и вишегласних примјера, у овом раду неће бити разматрани приручници који се примјењују у настави солфеђа у Федерацији Босне и Херцеговине.

средњој музичкој школи – свирање и пјевање¹¹. Приручник садржи укупно 201 примјер: 182 инструктивна примјера и 19 примјера из умјетничке и педагошке литературе (табела 8).

Табела 8

Редослијед примјера у *Двогласном солфеђу* Боривоја Поповића (Роровић, 1975)

	Јонски, еолски, фригијски, дорски, миксолидијски модус					Синкопирани ритам у једном од гласова	Сви дурски и молски тоналитети	Примјери из литературе
	1:1	2:1	3:1	4:1				
Примјери	1– 12	13– 22	23– 26	27– 44	45–52	53– 94	95–182	1–19

Двогласни примјери су разврстани према принципу теоријске поставке двогласа (табела 8), дидактичком принципу од лакшег ка тежем, познатог ка непознатом: у области ритма – од хомофоног двогласа, односно слиједа двозвука, ка двогласу развијенијег мелодијског кретања у оба гласа, а у области мелодике – од модуса заснованих на основним тоновима до постепеног увођења тоналитета повећавањем броја предзнака.

Двогласни и вишегласни примјери у приручницима за солфеђо за основну музичку школу Зориславе Васиљевић и групе аутора¹²

У савременој настави солфеђа за основну музичку школу, интонативна поставка и обнављање једног тоналитета се заснива на раду у три круга (поставке). Двогласно и трогласно пјевање се одвија у другом кругу, али са интонативним захтјевима савладаним у првом кругу поставке тоналитета (Vasiljević: 2006: 89).

¹¹ Описано и на страни 222, поднаслов овог рада *Двогласни и вишегласни примјери у приручницима солфеђа примјењиваним у босанскохерцеговачким музичким школама – ранија истраживања, методичка разматрања*, трећи параграф.

¹² (Васиљевић З, Александровић В, Поповић М. 2006). (Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М. 2007). (Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М., Дробни Т. 2001).

Табела 9

Приказ поставке тоналитета према уџбеницима солфеџа Зориславе Васиљевић и групе аутора за основну музичку школу у Републици Српској

Приказ поставке и обнављања и утврђивања тоналитета у уџбеницима за основну музичку школу у Републици Српској			
Разред	предзнаци	Тоналитети Интонативна поставка	Обнављање тоналитета и теоријско поређење (ТП)
припремни	-	Основни тонови	---
I*	/, 1#, 1b	Це, Еф, Ге	---
II*	/, 1#, 1b	а, де, е	Це, Ге.
III**	2#, 3# 2b, 3b	Це – це. Де, Де - ха. Е-ге. А, Ес.	Це, Еф, Ге– Бе, А.
IV**	3#, 4# 3b, 4b	е – Е. Ес. Еф – еф. Еф – Ас. цис	А, а, Це, це. (ТП) Е Ес, Ас А.
V***	1,2#, 5# 1-4b, 5b	Ге – ге. Бе – бе. ха – Ха.	Еф, еф, Ас. а, де, е, це, ге.
VI***	5#, 6# 5b, 6b	Фис – позиционо (солмизација). Фис - фис. дис, ес. Дес, цис, гис. Цис, аис – интон. Цес, ас - каденце.	ха, Ха, еф, Еф. (ТП) – Дес, цис, гис.
*Васиљевић З, Александровић В, Поповић М. 2006. **Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М. 2007. ***Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М., Дробни Т. 2001..			

У уџбеницима Зориславе Васиљевић (и групе аутора), двогласни примјери су присутни у приручнику за предшколско образовање (Васиљевић, 2003), као и уџбеницима за основно музичко образовање (изузев другог разреда). Двогласни примјери су углавном засновани на народним пјесмама и намјењени двогласном пјевању, али постоје и интруктивни примјери за препознавање двогласних мотива, двогласне ритмичке вјежбе, као и примјери за пјевање и свирање. (табела 10)

Табела 10

Двогласни примјери у уџбеницима солфеџа Зориславе Васиљевић (и групе аутора) за солфеџо у основној музичкој школи у Репулици Српској

Двогласни примјери (Уџбеници Васиљевић и др)	Страна	Примјер из литературе Начин извођења примјера
Музички буквар (Васиљевић, 2003). /8 примјера/	23, 28 29, 65, 94 95, 99, 101	Звечке, пјевање терце – Накрај села, Чобан тера, Шта се сија Киша пада Шума на киши Смиљан Смиљанићу
I разред (Васиљевић и др, 2006). /6 примјера/	13 29,31,83, 90, 91	секунде – пјевање и свирање пјевање и свирање Повела је јела – двогласно пјевање, бочно кретање
II разред (Васиљевић и др, 2006).	///	///
III разред (Васиљевић и др, 2007). /12 примјера/	15 21 22 24 37 38 43 74 83 87 89 90	канон Ода радости лежећи тон двогласно пјевање препознавање двогласних мотива пјевање у терцама, двогласна ритмичка вјежба двогласна каденца У Будиму – двогласно пјевање имитација двогласно пјевање –хроматске пролазнице канон Дандело двогласни примјери за читање и пјевање
IV разред (Васиљевић и др, 2007). /9 примјера/	97 113 123, 124 125, 129 150, 164 154	двогласно пјевање канон двогласно пјевање препознавање двогласних мотива препознавање двогласних мотива двогласно пјевање
V разред (Васиљевић и др, 2001). /8 примјера/	14 27 34 39 40 51 54 61	опажање двозвука и пјевање Ге-дур, пјевање и свирање, пјевање и свирање, двогласно пјевање – Смиљан Смиљанићу, двогласно пјевање, балкански мол, терце 7/8, двоглас 7/8, двогласно пјевање, скокови, пјевање и свирање, пјевање, препознавање,
VI разред (Васиљевић и др, 2001). /13 примјера/	90 94 110–112 132–136	двоглас 9/8, двоглас 5/4, пјевање, препознавање, двогласно пјевање.

Трогласни примјери у уџбеницима Васиљевић и групе аутора су адаптирани примјери из народног умјетничког стваралаштва, али су заступљене мјестимично трогласне каденце и примјери из умјетничке литературе (Бахов корал), као и ритмички примјер за рецитаторски хор (табела 11).

Табела 11

Трогласни примјери у уџбеницима солфеџа Зориславе Васиљевић (и групе аутора) за солфеџо у ОМШ у Републици Српској

Трогласни примјери (Уџбеници Васиљевић и др)	Страна	Примјер из литературе
I и II разред (Васиљевић и др, 2006).	-	-
III разред (Васиљевић и др, 2007).	29 73 75	Бахов корал, Бе-дур Чобан тера овчице, Де-дур Уранила коледо
IV разред (Васиљевић и др, 2007).	127 129	У Милице дуге трепавице Три су ми горе, Бе-дур
V разред (Васиљевић и др, 2001).	62–65 66–68	Виго, маго, Е-дур Трогласни рецитаторски хор
VI разред (Васиљевић и др, 2001).	91 92–93 110 134–135	Бао, жао, Ес-дур Лазо, Лазо, Лазаре трогласна каденца Це-дур (6/8) Дум бара дум

Компаративни приказ двогласних и трогласних примјера у приручницима Марка Барошевчића, Боривоја Поповића и Зориславе Васиљевић и групе аутора

У приручницима Марка Барошевчића и Зориславе Васиљевић и групе аутора, поред једногласних, заступљени су двогласни и трогласни примјери, док Боривоје Поповић у једном приручнику обухвата рад на двогласним примјерима за све разреде музичке школе. Иако је у приручницима Боривоја Поповића заступљено укупно 201 двогласних примјера (Роровић, 1975) и девет ритмичких двогласних вјежби у приручнику за пети разред (Роровић, 1990b), као и у приручницима Барошевчића укупно 80 двогласних примјера, можемо закључити да у приручницима Васиљевић и групе аутора, поред мање бројности, 56 примјера, постоје предложена методичка упутства у раду на двогласу (Vasiljević, 2006), као и објашњен начин извођења истих. (Табела 12) Такође, иако је незнатан број трогласних примјера у приручницима Васиљевић и групе аутора (11), повезани су у наставне јединице (часове) као логичан сlijед рада у поставци тоналитета и вјежбања пјевања у три групе.

Табела 12

Број двогласних и трогласних примјера у уџбеницима солфеђа Зориславе Васиљевић (и групе аутора) за солфеђо у основној музичкој школи у Репулици Српској

(Васиљевић и др, *)	Музички буквар (*2003)	I разред (*2006)	II разред (*2006)	III разред (*2007)	IV разред (*2007)	V разред (*2001)	VI разред (*2001)	Укупно
Двогласни примјери	8 (14.29%)	6 (10.71%)	0	12 (21.42%)	9 (16.07%)	8 (14.29%)	13 (23.21%)	56 (100%)
Трогласни примјери	/	/	/	3 (27.27%)	2 (18.18%)	2 (18.18%)	4 (36.36%)	11 (100%)
(Варошевић **)	/	**1984	**1990a	**1990b	**1985	**1986	**1988	
Двогласни примјери	-	5 (6.25%)	9 (11.25%)	20 (25%)	19 (23.75%)	20 (25%)	7 (8.75%)	80 (100%)
Трогласни примјери	/	/	/	4 (14.28%)	4 (14.28%)	15 (53.57%)	5 (17.86%)	28 (100%)
(Роповић, 1975)	Примјери нису разврстани према разредима музичке школе, већ теоријској поставци, од ритмички и мелодијски једноставнијих ка сложенијим примјерима							
Двогласни примјери	-	182 инструктивна примјера + 19 примјера из педагошке литературе						201
(Роповић, 1990b)	/	/	/	/	/	(Роповић, 1990b: 83–85)	/	/
Двогласни примјери	-	/	/	/	/	9 (233–241)	/	9

Закључак

Тежња аутора приручника *Солфеђо с пјесмом*, Марка Барошевчића, да обухвати све елементе рада на двогласном и вишегласном музичком току у основношколском музичком образовању, уз досљедно спроведену логику поставке тоналитета, ипак није у потпуности спроведена у складу са у то вријеме примјењиваним приручницима за солфеђо (Роповић, 1990a; Роповић, 1991; Роповић, 1985; Роповић, 1989; Роповић, 1990b; Роповић, 1988; Роповић, 1975).

Традиционалност у примјени поменутих примјера карактерише: 1/ симултани рад на савладавању једногласних и вишегласних примјера у поставци једног тоналитета, 2/ одсуство дидактички досљедно спроведене концепције (Варошевић, 1984: 4), 3/ ауторова сугестија у примјени модификованог релативног именованја тонова¹³ (Варошевић, 1985: 4), 4/ одсуство методских напомена у раду на интонативној поставци двогласних и вишегласних примјера.

У савременој настави солфеђа примјена поменутих примјера треба да буде усклађена: 1/ са захтјевима прописаним наставним програмом

¹³ У многим босанскохерцеговачким музичким школама се примјењивало и још се примјењује (у Федерацији Босне и Херцеговине) релативно именованје тонова, солмизациони слогови које је осмислила Ели Башић (1908–1998).

солфеђа за основну и средњу музичку школу у Републици Српској (<https://www.rpz-rs.org/75/rpz-rs/Za/kulturu/i/umjetnost>), 2/ са садржајем уџбеника који се примјењују у савременој настави солфеђа (Васиљевић и др, 2006) (Васиљевић и др, 2007). (Васиљевић и др. 2001), 3/ примјена разносврне музичке грађе – од примјера заснованих на народном стваралаштву, дјечијих пјесама, примјера из умјетничке и педагошке литературе домаћих и страних аутора, примјера из популарних музичких жанрова, до инструктивних примјера, 4/ пажљиво одабраним методичким поступцима у раду на интонативном савладавању двогласних и вишегласних примјера, према релевантним уџбеницима методике музичке писмености¹⁴ (Vasiljević, 2006: 302–318), 5/ у настави солфеђа у средњој музичкој школи – према актуелном наставном програму (<https://www.rpz-rs.org/75/rpz-rs/Za/kulturu/i/umjetnost>) – у раду на двогласном и вишегласном диктату.

Литература:

- Baroševčić, Marko. (1984). *Solfedo s pjesmom 1. Priručnik za prvi razred škole za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje, II izdanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Baroševčić, Marko. (1990a). *Solfedo s pjesmom 2. Za drugi razred škole za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje, III izdanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Baroševčić, Marko. (1990b). *Solfedo s pjesmom 3. Za treći razred škole za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje, II izdanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Baroševčić, Marko. (1985). *Solfedo s pjesmom 4. Priručnik za četvrti razred škole za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. (nema)
- Baroševčić, Marko. (1986). *Solfedo s pjesmom 5. Priručnik za peti razred škole za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje, I izdanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. (nema)
- Baroševčić, Marko. (1988). *Solfedo s pjesmom 6. Priručnik za šesti razred škola za osnovno muzičko obrazovanje i vaspitanje, I izdanje*. Sarajevo: „Svjetlost“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo.
- Vasiljević, Zorislava. (1978). *Metodika nastave solfeđa*, Beograd: Univerzitet umetnosti u Beogradu.
- Vasiljević, Zorislava. (1991). *Metodika solfeđa*, Beograd: Fakultet muzičke umetnosti u Beogradu.
- Vasiljević, Zorislava. (2006). *Metodika muzičke pismenosti*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

¹⁴ С обзиром на чињеницу да су приручници Марка Барошевчића намјењени за наставу солфеђа у основној музичкој школи, у овом раду нису разматрани методички поступци у раду на двогласном и вишегласном музичком току засновани на теоријском разумјевању елементарних знања из хармоније и теорије музике (Radičeva, 2000: 271–344).

- Васиљевић З, Александровић В, Поповић М. (2006). *Солфеђо за први и други разред основне музичке школе*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М. (2007). *Солфеђо за трећи и четврти разред основне музичке школе*. Источно Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Васиљевић З, Јовић-Милетић А, Поповић М., Дробни Т. (2001). *Солфеђо за пети и шести разред основне музичке школе*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Васиљевић З, Дробни И, Каран Г. (2007). *Солфеђо са теоријом музике за I. разред средње музичке школе*. Београд: Завод за уџбенике.
- Деспих, Д. (1997). *Теорија музике*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дубљевић Ј, Војкић Љ. (2014). Заступљеност вишегласја у литератури за солфеђо од друге половине XX века до прве деценије XXI века. Традиција као инспирација, тематски зборник. Бања Лука: Академија уметности Универзитета у Бањој Луци (527–542)
- Erak, D. (2020). *Savremeni i tradicionalni metodički postupci u radu na melodijskim primjerima vojina komadine iz bosanskohercegovačkih priručnika za nastavu solfeđa*. (ур.) Мирадет Зулић. Зборник радова научног скупа одржаног 13. и 14. децембра 2019. године. Источно Сарајево: Универзитет у Источном Сарајеву, музичка академија. (229–245).
- Jovanović, Vladimir. (1972). *Solfeđo za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje: I i II razreda*. Knjaževac: Nota.
- Jovanović, Vladimir. (1973). *Solfeđo za učenike škola za osnovno muzičko obrazovanje: V i VI razred*. Knjaževac: Nota.
- Наставни план и програм за основну музичку школу*. (2007). Бања Лука: Службени гласник Републике Српске. Бр. 89, год XVI. Стр. 9–10.
- Наставни план и програм за основну музичку школу*. Бања Лука: Републички педагошки завод Републике Српске. <https://www.rpz-rs.org/75/rpz-rs/Za/kulturu/i/umjetnost> [датум приступа: 27.02.2021.]
- Nastavni plan i program za muzičke škole. I Niža muzička škola. 1949. Beograd: Ministarstvo za nauku i kulturu Vlade FNRJ.
- Požgaj, Joža. (1950). *Metodika muzičke nastave*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Popović, Borivoje. (1990a). *Solfeđo za I razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1991). *Solfeđo za II razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1985). *Solfeđo za III razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1989). *Solfeđo za IV razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1990b). *Solfeđo za V razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1988). *Solfeđo za VI razred niže muzičke škole. Novo dopunjeno izdanje*. Beograd: Savez društava muzičkih i baletskih pedagoga Srbije.
- Popović, Borivoje. (1975). *Dvoglasni solfeđo (VII izdanje)*. Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga SR Srbije.
- Radičeva, Dorina. (2000). *Metodika komplementarne nastave solfeđa i teorija muzike*. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Akademija umetnosti.

- Тракиловић, Десанка. (1999). *Педагошко-дидактички принципи наставе музичке писмености у Републици Српској*. (докторска дисертација, ментор: др Зорислава М. Васиљевић). Бијељина: Универзитет у Српском Сарајеву, Учитељски факултет у Бијељини.
- Ferović, Selma, (1991). *Теорија и пракса музичког васпитања и образовања у Босни и Херцеговини*, Сарајево, ИДР „Удžbenici, приручници и didaktička sredstva“.

SUMMARY

CONTEMPORARY AND TRADITIONAL IN APPLIANCE OF TWO-VOICE AND POLYPHONIC EXAMPLES FROM SOLFEGGIO HANDBOOKS BY MARKO BAROŠEVIĆ

MA Dušan Erak

This scientific research includes two-voice and polyphonic examples in solfeggio handbooks by Marko Barošević (1984, 1990a, 1990b, 1985, 1986, 1988), published in Sarajevo (Bosnia and Herzegovina) in the 1980s. The diversity of examples, considered through the number of voices, their melodic and harmonic qualities, indicates their apply in contemporary solfeggio teaching. In this research are used the historic method, method of content analysis, the analytical-synthetic method and descriptive method. The analytical and comparative overview of these examples, in accordance with proposed level of education, along with suggested instructions given by the author, shows the significant differences in the approach to two-voice and polyphony analysis, compared to other author's handbooks used in solfeggio teaching in Republic of Srpska: Zorislava Vasiljević et al. (2006, 2007, 2001) and rarely Borivoje Popović (1975). Traditionality in the work on two-voice and polyphonic examples is characterized by: 1 / simultaneous work on one-voice and polyphonic examples in setting one tonality, 2/ absence of didactically consistently implemented conception, 3/ author's suggestion in applying modified relative somization, 4 / absence of methodological notes in the work on the intonation setting of two-voice and polyphonic examples. In contemporary solfeggio teaching, the application of the mentioned examples should be aligned: 1/ with the requirements prescribed by the solfeggio curriculum for primary and secondary music school in the Republic of Srpska, 2/ with the content of handbooks that are applied in contemporary teaching of solfeggio (Vasiljević), 3/ application of various musical materials - from examples based on folk melodies, children's songs, examples from artistic and pedagogical literature of domestic and foreign authors, examples from popular music genres, instructive examples, 4/ carefully selected methodical procedures in the work on intonational setting of two-voice and polyphonic examples, according to relevant handbooks of music literacy methodology (Vasiljević, 2006), 5/ in teaching solfeggio in high school music - according to current curriculum in work on two-part and polyphonic dictation.

Key words: Marko Barošević, examples of two-voice singing, examples of polyphony, methodology of solfeggio teaching

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (2 ; 2020 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву 2 :
зборник радова са научног скупа Дани Војина Комадине, одржаног
10-12. децембра 2020. године / [главни и одговорни уредник
Мирадет Зулић]. - 1. изд. - Источно Сарајево : Музичка академија
Универзитета, 2021 (Источно Сарајево : Копикомерц). - 250 стр. :
илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - Текст ћир. и
лат. - Тираж 100. - Напомене и библиографске референце уз текст. -
Библиографија уз сваки рад. - Summeries.

ISBN 978-99976-902-4-1

COBISS.RS-ID 134086145